

ΒΕΛΓΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1994

(ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ 21/01/1997)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το συνταγματικό κείμενο του Βελγίου περιλαμβάνει τους κάτωθι εννέα τίτλους, καθένας από τους οποίους αποτελείται από επιμέρους κεφάλαια: Περί του ομοσπονδιακού Βελγίου, των συνιστωσών του και της επικρατείας του, περί των Βέλγων και των δικαιωμάτων τους, περί των εξουσιών, περί των διεθνών σχέσεων, περί των οικονομικών του κράτους, περί της δημόσιας δυνάμεως, γενικές διατάξεις, περί της αναθεωρήσεως του Συντάγματος, περί της θέσης αυτού σε ισχύ και μεταβατικές διατάξεις.

Το Βέλγιο είναι ομοσπονδιακό κράτος, αποτελούμενο από κοινότητες και περιφέρειες, επαρχίες και δήμους, τα όρια των οποίων δεν μπορούν να μεταβληθούν ή να διευθετηθούν παρά μόνο δυνάμει νόμου (άρθρα 1-7 πρώτου τίτλου). Συγκεκριμένα, η επικράτεια του Βελγίου περιλαμβάνει τη γαλλική, τη φλαμανδική και τη γερμανική κοινότητα, τη βαλλωνική, τη φλαμανδική περιφέρεια και την περιφέρεια των Βρυξελλών. Προβλέπονται επίσης γλωσσικές περιφέρειες, ειδικότερα η περιφέρεια της γαλλικής, της ολλανδικής, της γερμανικής γλώσσας και η δίγλωσση περιφέρεια της Πρωτεύουσας των Βρυξελλών, τα όρια των οποίων δύνανται να μεταβληθούν με νόμο που έχει επιψηφισθεί με πλειοψηφία των ψήφων σε κάθε γλωσσική ομάδα κάθε Βουλής, υπό τον όρο ότι σχηματίζεται πλειοψηφία των μελών κάθε ομάδας και εφόσον το άθροισμα των θετικών ψήφων σε δύο γλωσσικές ομάδες φθάνει τα δύο τρίτα των έγκυρων ψήφων.

Η βαλλωνική και η φλαμανδική περιφέρεια υποδιαιρούνται σε επαρχίες, ενώ προβλέπεται δυνατότητα διαιρέσεως της επικρατείας σε μεγαλύτερο αριθμό επαρχιών βάσει νόμου, καθώς και δυνατότητες αφαιρέσεως από τη διαίρεση σε επαρχίες εδαφών, υπαγωγή αυτών κατ' ευθείαν στην εκτελεστική εξουσία και υποβολή τους σε ιδιαίτερο καθεστώς. Πρωτεύουσα του Βελγίου και έδρα της ομοσπονδιακής κυβερνήσεως είναι η πόλη των Βρυξελλών, ενώ το βελγικό έθνος υιοθετεί ως εθνικά χρώματα το κόκκινο, το κίτρινο και το μαύρο. Ως έμβλημα του βασιλείου καθιερώθηκε ο Βελγικός Λέοντας με την επιγραφή: «Ισχύς εν τη ενώσει» (άρθρα 193 και 194 εβδόμου τίτλου).

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Το βελγικό Σύνταγμα περιλαμβάνει κατάλογο ατομικών δικαιωμάτων, στα άρθρα 8 έως 32 του δευτέρου τίτλου αυτού. Ορίζεται, κατ' αρχάς, ότι ο αστικός νόμος καθορίζει τους κανόνες απόκτησης, διατήρησης και απώλειας της ιδιότητας του Βέλγου πολίτη, ενώ το Σύνταγμα και άλλοι σχετικοί με τα πολιτικά δικαιώματα νόμοι καθορίζουν τους όρους, οι οποίοι, επιπλέον της ιδιότητας αυτής, είναι αναγκαίοι για την άσκηση αυτών των δικαιωμάτων. Η ομοσπονδιακή νομοθετική εξουσία είναι αρμόδια για την παραχώρηση πολιτογραφήσεων.

Διακηρύσσεται η αρχή της ισότητας των Βέλγων ενώπιον του νόμου και η απαγόρευση ταξικών διακρίσεων. Μόνο Βέλγοι πολίτες αναλαμβάνουν στρατιωτικά και πολιτικά αξιώματα, με εξαιρέσεις που θεσπίζονται με νόμο. Το Σύνταγμα και οι νόμοι στοχεύουν στην εξασφάλιση της απόλαυσης των ελευθεριών των πολιτών χωρίς καμία διάκριση και στην εγγύηση ιδίως των δικαιωμάτων των ιδεολογικών και φιλοσοφικών μειονοτήτων.

Διακηρύσσεται το απαραβίαστο της προσωπικής ελευθερίας και η προσωπική ασφάλεια, με τη θέσπιση δικονομικών εγγυήσεων απέναντι σε αυθαίρετες καταδιώξεις, συλλήψεις και φυλακίσεις, η αρχή του νόμιμου δικαστή και η αρχή «καμία ποινή χωρίς νόμο». Προστατεύεται το άσυλο της κατοικίας. Η προστασία αυτή είναι σχετική, τελεί δηλαδή υπό την επιφύλαξη του νόμου, που προβλέπει το σκοπό και τη διαδικασία διεξαγωγής έρευνας σε κατοικία. Κατοχυρώνεται το δικαίωμα της ατομικής ιδιοκτησίας και προβλέπεται στέρηση αυτής μόνο για δημόσια ωφέλεια, στις περιπτώσεις και με τον τρόπο που νόμος ορίζει και με την προϋπόθεση καταβολής δίκαιης αποζημίωσης. Προβλέπεται απαγόρευση της ποινής της γενικής δημεύσεως και οριστική κατάργηση του πολιτικού θανάτου.

Κατοχυρώνεται η ελευθερία της θρησκευτικής λατρείας και της δημόσιας ασκήσεώς της, καθώς και η ελευθερία έκφρασης, με καταστολή όμως των εγκλημάτων που διαπράττονται με την ευκαιρία χρήσεως αυτών των ελευθεριών. Η συμμετοχή σε πράξεις και τελετές μιας λατρείας είναι ελεύθερη, χωρίς δυνατότητα εξαναγκασμού σε αυτό, όπως και η τήρηση των ημερών αργίας. Η τέλεση πολιτικού γάμου πρέπει να προηγείται της ιερολογίας, εκτός από τις περιπτώσεις που νόμος δύναται να θεσπίσει. Ορίζεται μη επέμβαση του κράτους στη διαδικασία διορισμού και εγκατάστασης των λειτουργών οποιασδήποτε λατρείας, καθώς και ότι δεν υφίσταται εξουσία απαγόρευσης επικοινωνίας αυτών με ανωτέρους τους και

δημοσίευσης των πράξεών τους, εκτός από τη συνήθη ευθύνη, στην τελευταία περίπτωση, για τον τύπο και τη δημοσίευση.

Προβλέπεται η προστασία του ιδιωτικού και οικογενειακού βίου, την οποία εγγυώνται νόμοι, διατάγματα ή κανόνες των περιφερειακών οργάνων και το δικαίωμα σε αξιοπρεπή διαβίωση. Προς τούτο, προβλέπεται σειρά οικονομικών, κοινωνικών και μορφωτικών δικαιωμάτων, καθώς και οι όροι για την άσκησή τους. Ειδικότερα, νόμοι, διατάγματα και κανόνες πρέπει να διασφαλίζουν: το δικαίωμα σε αξιοπρεπή κατοικία, στην προστασία της υγείας, στην κοινωνική ασφάλεια, στην κοινωνική και ιατρική αρωγή. Το δικαίωμα στην κοινωνική και μορφωτική ανάπτυξη της προσωπικότητας, καθώς και το δικαίωμα στην προστασία ενός υγιεινού περιβάλλοντος. Το δικαίωμα στην εργασία και στην ελεύθερη επιλογή επαγγελματικής δραστηριότητας.

Κατοχυρώνεται η ελευθερία της διδασκαλίας. Προληπτικά μέτρα δεν επιτρέπονται, ενώ η καταστολή των σχετικών εγκλημάτων ρυθμίζεται μόνο με νόμο ή διάταγμα. Το δικαίωμα επιλογής της παιδείας ανήκει στους γονείς και η κοινότητα διασφαλίζει σύστημα εκπαίδευσης ουδέτερο, με σεβασμό των θρησκευτικών, ιδεολογικών και φιλοσοφικών αντιλήψεων γονέων και μαθητών. Προβλέπεται, επίσης, επιλογή μεταξύ της διδασκαλίας μιας από τις αναγνωρισμένες θρησκείες και της διδασκαλίας της μη θρησκευτικής ηθικής στα δημόσια σχολεία. Μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από μία κοινότητα σε κάποιο αυτόνομο όργανο πραγματοποιείται μόνο με διάταγμα επισημισμένο με πλειοψηφία των δύο τρίτων των έγκυρων ψήφων. Κατοχυρώνεται το δικαίωμα σε δωρεάν παιδεία για τα έτη υποχρεωτικής φοιτήσεως, σε μία ηθική ή θρησκευτική εκπαίδευση με έξοδα της κοινότητας. Η διοργάνωση, η αναγνώριση ή η επιχορήγηση της παιδείας από την κοινότητα ρυθμίζονται από το νόμο ή το διάταγμα. Επίσης, όλοι οι μαθητές, φοιτητές, γονείς, μέλη του προσωπικού και εκπαιδευτικά ιδρύματα είναι ίσοι ενώπιον του νόμου ή του διατάγματος, που λαμβάνουν υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε διοργανώτριας εξουσίας, τα οποία δικαιολογούν κατάλληλη μεταχείριση. Κατοχυρώνεται, επίσης, η ελευθερία του τύπου, και η απαγόρευση της λογοκρισίας. Σε περίπτωση συγγραφέα γνωστού, κατοίκου Βελγίου, δεν ασκείται δίωξη σε βάρος του εκδότη, τυπογράφου ή διανομέα, ενώ, γενικά, δεν μπορεί να ζητηθεί εγγύηση από συγγραφείς, εκδότες ή τυπογράφους. Οι Βέλγοι πολίτες δικαιούνται να πραγματοποιούν ήσυχες και άοπλες συναθροίσεις, τηρώντας τους νόμους, που μπορούν να υπαγάγουν την άσκηση του δικαιώματος αυτού σε ρυθμίσεις, όχι όμως σε απαίτηση προηγούμενης άδειας, με εξαίρεση τις

υπαίθριες συγκεντρώσεις, που υπάγονται πλήρως στους αστυνομικούς νόμους. Δικαιούνται ακόμη να συνεταιρίζονται, δικαίωμα που δεν υπάγεται σε προληπτικά μέτρα. Προβλέπεται η δυνατότητα αναφορών στις δημόσιες αρχές. Κάθε πολίτης έχει το δικαίωμα να απευθύνει αναφορές, υπογεγραμμένες από ένα ή περισσότερα πρόσωπα και μόνο οι συντεταγμένες αρχές δικαιούνται να απευθύνουν αναφορές συλλογικά. Καθιερώνεται το απόρρητο των επιστολών, με την επιφύλαξη νόμου, ο οποίος καθορίζει τα όργανα που είναι υπεύθυνα για την παραβίαση του απορρήτου των επιστολών που έχουν κατατεθεί στο ταχυδρομείο. Κάθε πολίτης δικαιούται να συμβουλευέται και να λαμβάνει αντίγραφα των διοικητικών εγγράφων, με εξαίρεση ειδικών περιπτώσεων που θεσπίζονται με νόμους, διατάγματα ή κανόνες περιφερειακών οργάνων.

Η χρήση των γλωσσών που μιλιούνται στο Βέλγιο ορίζεται προαιρετική και ρυθμίζεται μόνο με νόμο και μόνο για τις πράξεις της δημόσιας αρχής και για δικαστικές υποθέσεις. Προβλέπεται, τέλος, ότι δεν απαιτείται άδεια για άσκηση διώξεων κατά δημοσίων υπαλλήλων για πράξεις σχετικές με τα υπηρεσιακά τους καθήκοντα, με εξαίρεση τις ρυθμίσεις περί υπουργών και μελών των κοινοτικών ή περιφερειακών κυβερνήσεων.

ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

Το πέμπτο κεφάλαιο του τρίτου τίτλου (άρθρα 141-143) καθορίζει τα σχετικά με τη λειτουργία διαιτητικού δικαστηρίου και την πρόληψη και άρση των συγκρούσεων συμφερόντων. Προβλέπεται η συγκρότηση ενός διαιτητικού δικαστηρίου, με την επιφύλαξη νόμου, ο οποίος ορίζει τις αρμοδιότητες και τη λειτουργία αυτού και η δυνατότητα προσφυγής σε αυτό κάθε αρχής που ο νόμος ορίζει, κάθε προσώπου που έχει έννομο συμφέρον ή, προδικαστικά, κάθε δικαιοδοτικού οργάνου. Το δικαστήριο αυτό αποφαινεται με τις αποφάσεις του για τις συγκρούσεις μεταξύ νόμων, διαταγμάτων και κανόνων των περιφερειακών οργάνων, για την παράβαση από νόμο, διάταγμα ή κανόνα περιφερειακού οργάνου των άρθρων των σχετικών με την αρχή της ισότητας, την εγγύηση των ελευθεριών των ιδεολογιών και φιλοσοφικών μειονοτήτων και το δικαίωμα στην εκπαίδευση, καθώς και για την παράβαση των άρθρων του Συντάγματος που ορίζει ο νόμος από νόμο, διάταγμα ή κανόνα περιφερειακού οργάνου.

Ορίζεται ότι, με στόχο την αποφυγή συγκρούσεων συμφερόντων, το ομοσπονδιακό κράτος, οι Κοινότητες, οι Περιφέρειες και η κοινή κοινοτική επιτροπή, κατά την

άσκηση των αρμοδιοτήτων που τους αντιστοιχούν, ενεργούν με σεβασμό στην ομοσπονδιακή νομιμότητα. Για τις συγκρούσεις συμφερόντων μεταξύ των συνελεύσεων που νομοθετούν με νόμο, διάταγμα και κανόνα περιφερειακού οργάνου αποφαινεται η Γερουσία, με αιτιολογημένη γνώμη, υπό τις προϋποθέσεις και με τη διαδικασία που ορίζεται σε νόμο, επιψηφισμένο με πλειοψηφία των δύο τρίτων των έγκυρων ψήφων. Με νόμο επιψηφισμένο με την ίδια πλειοψηφία οργανώνεται η διαδικασία που αποβλέπει στην πρόληψη και τη ρύθμιση των συγκρούσεων συμφερόντων μεταξύ της ομοσπονδιακής Κυβερνήσεως, των κοινοτικών και περιφερειακών Κυβερνήσεων και της Ολομέλειας της κοινής κοινοτικής επιτροπής.

Η ίδρυση δικαστηρίων και δικαιοδοτικών οργάνων γίνεται μόνο βάσει νόμου, ενώ απαγορεύεται η σύσταση δικαστικών επιτροπών και έκτατων δικαστηρίων, όπως προβλέπεται στο έκτο κεφάλαιο του τρίτου τίτλου (άρθρα 144-159). Για διαφορές που έχουν αντικείμενο αστικά δικαιώματα ορίζεται αποκλειστική δικαιοδοσία των δικαστηρίων, ενώ για διαφορές με αντικείμενο πολιτικά δικαιώματα ορίζεται δικαιοδοσία των δικαστηρίων, με ειδικές εξαιρέσεις που καθορίζονται σε νόμο. Η δικαιοδοσία του Αρείου Πάγου εκτείνεται σε όλο το κράτος, δεν εμπίπτει όμως στην αρμοδιότητα αυτού να αποφαινεται για την ουσία των υποθέσεων, με εξαίρεση την περίπτωση που δικάζει υπουργούς και μέλη των κοινοτικών και περιφερειακών Κυβερνήσεων.

Προβλέπεται η δημοσιότητα των συνεδριάσεων, εκτός αν συντρέχει κίνδυνος για τη δημόσια τάξη ή τα χρηστά ήθη, οπότε το δικαστήριο εκδίδει ειδική απόφαση, καθώς και σε περίπτωση πολιτικών εγκλημάτων και εγκλημάτων τύπου, όπου η διεξαγωγή της δίκης κεκλεισμένων των θυρών αποφασίζεται παμψηφεί. Προβλέπεται, επίσης, η αιτιολόγηση των δικαστικών αποφάσεων και η απαγγελία τους σε δημόσια συνεδρίαση. Για όλα τα κακουργήματα, τα πολιτικά εγκλήματα και τα εγκλήματα τύπου καθιερώνεται το ορκωτό σύστημα.

Ο τρόπος διορισμού των δικαστικών λειτουργιών ορίζεται αναλυτικά στο Σύνταγμα. Συγκεκριμένα, οι ειρηνοδίκες και οι πρωτοδίκες διορίζονται απ' ευθείας από το Βασιλέα. Οι εφέτες και οι πρόεδροι και αντιπρόεδροι πρωτοδικών της περιφέρειας κάθε εφετείου διορίζονται από το Βασιλέα, από δύο καταλόγους με διπλάσιο αριθμό υποψηφίων, που υποβάλλονται από το Εφετείο και από τα επαρχιακά συμβούλια και το περιφερειακό συμβούλιο της Πρωτεύουσας των Βρυξελλών, κατά περίπτωση. Οι Αρεοπαγίτες διορίζονται από το Βασιλέα από δύο καταλόγους με διπλό αριθμό υποψηφίων, που υποβάλλονται ο ένας από τον Άρειο

Πάγο και ο άλλος εκ περιτροπής από τη Βουλή των Αντιπροσώπων και τη Γερουσία. Οι υποψηφιότητες δημοσιεύονται τουλάχιστον δεκαπέντε ημέρες προ του διορισμού. Τα ανώτερα δικαστήρια εκλέγουν τους προέδρους και αντιπροέδρους τους μεταξύ των μελών τους.

Ο διορισμός των δικαστών καθορίζεται ισόβιος. Νόμος ορίζει την ηλικία συνταξιοδότησεως και τα όρια συντάξεων. Η απομάκρυνση δικαστών και η απώλεια της θέσεως προϋποθέτει έκδοση δικαστικής αποφάσεως, ενώ για τη μετάθεση απαιτείται συγκατάθεση του δικαστή και νέος διορισμός. Για το διορισμό και την παύση των εισαγγελέων των ανώτερων και κατώτερων δικαστηρίων αρμοδιότητα έχει ο Βασιλέας. Νόμος καθορίζει τις αποδοχές των μελών του σώματος της τακτικής δικαιοσύνης. Απαγορεύεται σε δικαστικούς λειτουργούς η ανάληψη έμμισθων καθηκόντων από Κυβέρνηση, εκτός εάν ασκούν αυτά δωρεάν και με εξαίρεση τις περιπτώσεις ασυμβιβάστου που νόμος ορίζει.

Στην αρμοδιότητα του Αρείου Πάγου ανήκει η άρση των συγκρούσεων καθηκόντων σύμφωνα με τον τρόπο που ρυθμίζει ο νόμος. Προβλέπεται η συγκρότηση πέντε Εφετειών, καθώς και στρατιωτικών δικαστηρίων, με επιφύλαξη νόμου που ρυθμίζει την οργάνωση, τις αρμοδιότητες, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μελών των τελευταίων. Νόμος ορίζει τους τόπους όπου συστήνονται εμποροδικεία, την οργάνωση και τις αρμοδιότητές τους, καθώς και την οργάνωση των δικαστηρίων της εργατικής δικαιοδοσίας, τις αρμοδιότητές τους, τον τρόπο διορισμού και τη θητεία των μελών τους. Τα ανώτερα και κατώτερα δικαστήρια εφαρμόζουν τις γενικές, επαρχιακές και τοπικές αποφάσεις και κανονιστικές προτάσεις, μόνο εφόσον αυτές είναι σύμφωνες με τους νόμους.

Στο έβδομο κεφάλαιο, τέλος, του τρίτου τίτλου, προβλέπεται η σύσταση του Συμβουλίου της Επικρατείας, του οποίου τη συγκρότηση, αρμοδιότητα και λειτουργία ορίζει ο νόμος, ο οποίος μπορεί να εξουσιοδοτήσει το Βασιλέα να ρυθμίζει τη διαδικασία σύμφωνα με τις αρχές που εκείνος ορίζει. Το Συμβούλιο της Επικρατείας έχει δικαιοδοτικές και γνωμοδοτικές αρμοδιότητες. Η ίδρυση διοικητικών δικαστηρίων γίνεται μόνο δυνάμει νόμου.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Προβλέπεται δυνατότητα διακηρύξεως εκ μέρους της νομοθετικής εξουσίας ότι ορισμένη συνταγματική διάταξη χρήζει αναθεωρήσεως (άρθρα 195 έως 198 όγδου τίτλου). Οι αναθεωρητικές διατάξεις καθορίζονται ειδικώς και της σχετικής

διακηρύξεως ακολουθεί αυτοδίκαιη διάλυση των δύο βουλών και σύγκλιση δύο νέων βουλών μέσα σε προθεσμία δύο μηνών. Με κοινή απόφαση των νέων βουλών και του Βασιλέα ορίζονται τα σημεία που υποβάλλονται στην αναθεώρηση. Για τη συζήτηση στις βουλές απαιτείται παρουσία τουλάχιστον των δύο τρίτων των μελών που αποτελούν καθεμία από αυτές, ενώ προϋπόθεση για την υιοθέτηση τροποποιήσεων είναι η συγκέντρωση τουλάχιστον των δύο τρίτων των ψήφων.

Δεν επιτρέπεται η διεξαγωγή της διαδικασίας αναθεώρησης σε καιρό πολέμου ή σε περίπτωση που οι βουλές εμποδίζονται να συνέλθουν ελευθέρως στο ομοσπονδιακό έδαφος. Απαγορεύεται επίσης κάθε αλλαγή κατά τη διάρκεια αντιβασιλείας σε σχέση με τις συνταγματικές εξουσίες του Βασιλέα και την παρούσα διάταξη.

Οι συντακτικές βουλές δικαιούνται, μετά από συμφωνία με το Βασιλέα, σε προσαρμογή της αρίθμησης των άρθρων και των υποδιαίρέσεων αυτών, καθώς και των υποδιαίρέσεων του συνταγματικού κειμένου σε τίτλους, κεφάλαια και τμήματα, σε μεταβολή της ορολογίας των μη αναθεωρημένων διατάξεων με σκοπό να συμπέσουν αυτές με την ορολογία των νέων διατάξεων και προς εξασφάλιση της συμπτώσεως του γαλλικού, ολλανδικού και γερμανικού κειμένου του Συντάγματος. Στην περίπτωση αυτή απαιτείται παρουσία τουλάχιστον των δύο τρίτων των μελών που αποτελούν κάθε βουλή στη συζήτηση, ενώ για την αποδοχή των αλλαγών απαιτείται το σύνολο των μεταβολών να συγκεντρώνει τουλάχιστον τα δύο τρίτα των έγκυρων ψήφων.

Ορίζεται, τέλος, απαγόρευση αναστολής του Συντάγματος, καθολικής ή μερικής και κατάργηση, από την ημέρα που το Σύνταγμα αποκτά εκτελεστότητα, όλων των αντίθετων νόμων, διαταγμάτων, αποφάσεων, κανονισμών και λοιπών πράξεων.

Επιμέλεια: Κατσένιου Κυριακή

(Την παρουσίαση του Βελγικού Συντάγματος έχουν αναλάβει οι μεταπτυχιακοί φοιτητές Κατσένιου Κυριακή και Κοροβέσης Νικόλαος)